

SUSRETI PEDAGOGA

NACIONALNI NAUČNO-STRUČNI SKUP

U POTRAZI ZA KVALITETNIM OBRAZOVANJEM I VASPITANJEM

IZAZOVI I MOGUĆA REŠENJA

**ZBORNİK
RADOVA**

Filozofski fakultet
22. maj 2023.

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet
Institut za pedagogiju i andragogiju
Pedagoško društvo Srbije

Susreti pedagoga
Nacionalni naučni skup
U potrazi za kvalitetnim obrazovanjem i vaspitanjem:
izazovi i moguća rešenja
22. maj 2023. godine, Beograd
Zbornik radova

Izdavači

Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet
Institut za pedagogiju i andragogiju
Čika Ljubina 18–20, Beograd

Pedagoško društvo Srbije
Terazije 26, Beograd

Za izdavača

Prof. dr Jovan Miljković
Maja Vračar

Urednici

Doc. dr Zorica Šaljić
Doc. dr Saša Dubljanin
Prof. dr Aleksandra Pejatović

Recenzenti saopštenja

Prof. dr Radovan Antonijević
Prof. dr Biljana Bodroški Spariosu
Doc. dr Aleksandar Bulajić
Prof. dr Miomir Despotović
Prof. dr Emina Hebib
Prof. dr Aleksandra Ilić Rajković
Prof. dr Živka Krnjaja
Doc. dr Ivana Jeremić
Doc. dr Bojan Ljujić
Doc. dr Maja Maksimović
Prof. dr Nataša Matović
Doc. dr Vladeta Milin
Prof. dr Jovan Miljković
Prof. dr Lidija Miškeljin

Nevena Mitranić, asistent
Luka Nikolić, istraživač-saradnik
Doc. dr Nataša Nikolić
Prof. dr Violeta Orlović Lovren
Prof. dr Dragana Pavlović Breneselović
Dragana Purešević, asistent
Prof. dr Lidija Radulović
Doc. dr Mirjana Senić Ružić
Prof. dr Vera Spasenović
Prof. dr Milan Stančić
Prof. dr Aleksandar Tadić
Prof. dr Jelena Vranješević
Prof. dr Nataša Vujisić Živković

Priprema za štampu i prelom

Dosije studio, Beograd

Dizajn korica

Mirjana Senić Ružić
Zorica Šaljić

Štampa

Pedagoško društvo Srbije, Beograd

Tiraž

100

ISBN 978–86–80712–49–9

Izdavanje zbornika radova finansirano je sredstvima Ministarstva nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije.

Odeljenje za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i Pedagoško društvo Srbije organizovali su u okviru Susreta pedagoga nacionalni naučni skup sa temom „U potrazi za kvalitetnim obrazovanjem i vaspitanjem: izazovi i moguća rešenja”. Cilj skupa bio je da se razmotre savremena saznanja o odlikama ostvarivanja i pretpostavkama razvijanja kvalitetnog obrazovanja i vaspitanja, analizira stanje razvijenosti i efekti funkcionisanja obrazovnog sistema i prakse vaspitno-obrazovnog rada, kritički razmotre aktuelne i moguće strategije unapređivanja kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, kao i da se sagledaju izazovi i teškoće u načinu ostvarivanja i održivosti promena usmerenih na razvoj kvaliteta u ovoj oblasti.

Susreti pedagoga
Nacionalni naučni skup
22. maj 2023, Beograd

U potrazi za kvalitetnim
obrazovanjem i vaspitanjem:
izazovi i moguća rešenja

Zbornik radova

Urednici

Doc. dr Zorica Šaljić
Doc. dr Saša Dubljanin
Prof. dr Aleksandra Pejatović

Programski odbor skupa

dr Radovan Antonijević, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Miomir Despotović, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Živka Krnjaja, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Nataša Vujisić Živković, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Emina Hebib, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Vera Spasenović, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Aleksandra Pejatović, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Jelena Vranješević, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Kristinka Ovesni, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Violeta Orlović Lovren, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Biljana Bodroški Spariosu, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Nataša Matović, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Lidija Radulović, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Milan Stančić, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Aleksandar Tadić, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Aleksandra Ilić Rajković, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Lidija Miškeljin, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Saša Dubljanin, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Zorica Šaljić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Vladeta Milin, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Nataša Nikolić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Mirjana Senić Ružić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Ivana Jeremić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Maja Vračar, predsednica Pedagoškog društva Srbije
Mirjana Tomić, Pedagoško društvo Srbije
Biljana Drobnjak, Pedagoško društvo Srbije
Tijana Đokić, Pedagoško društvo Srbije
Vesna Bogičević, Pedagoško društvo Srbije
Nataša Stojanović, Pedagoško društvo Srbije
Nevenka Kraguljac, Pedagoško društvo Srbije

Organizacioni odbor skupa

Luka Nikolić, asistent, Filozofski fakultet u Beogradu
Nevena Mitranić, asistent, Filozofski fakultet u Beogradu
Dragana Purešević, asistent, Filozofski fakultet u Beogradu
Ivana Pantić, istraživač-pripravnik, Filozofski fakultet u Beogradu
Jovana Katić, istraživač-pripravnik, Filozofski fakultet u Beogradu
Andrea Gašić, istraživač-pripravnik, Filozofski fakultet u Beogradu
Saška Stevanović, sekretar, Pedagoško društvo Srbije
Aleksa Eremija, tehnički urednik, urednik sajta Pedagoškog društva Srbije
Jovana Vanić, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Ivana Jovanović, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Marija Mijailović, volonter Pedagoško društvo Srbije
Tamara Injac, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Anđela Prijović, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Tamara Manojlović, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Marijana Ristić, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Marija Milinković, volonter, Pedagoško društvo Srbije

SADRŽAJ

PLENARNA IZLAGANJA

Biljana Lungulov <i>Kvalitet u obrazovanju i društvene promene: ka kulturi kvaliteta</i>	11
Nataša Nikolić <i>Konceptualni okviri proučavanja kvaliteta u obrazovanju</i>	19
Nevenka Kraguljac i Vera Spasenović <i>Kako pedagozi vide svoju profesionalnu ulogu?</i>	27

OPŠTA PITANJA KVALITETA OBRAZOVANJA I VASPITANJA

Aleksandra Pejatović, Violeta Orlović Lovren i Edisa Kecap <i>Treća misija univerziteta i standardi kvaliteta u visokoškolskom obrazovanju</i>	37
Luka Nikolić i Lidija Radulović <i>Kvalitet obrazovanja ili kvalitetno rangiranje – primer Times Higher Education rangiranja univerziteta</i>	43
Nataša Jovanović Ajzenhamer <i>Istorijsko-teorijski sociološki pogled na meritokratiju u obrazovanju – Veberova kritika plutokratije u nemačkom obrazovnom sistemu na početku 20. veka</i>	51
Milica Marković <i>Kvalitet i evaluacija rada nastavnika: između dve strategije razvoja obrazovanja u Srbiji</i>	55
Aleksandra Ilić Rajković <i>Položaj učenika kao merilo kvaliteta vaspitno-obrazovnog procesa u Srbiji krajem 19. veka</i>	61
Branka Savović, Sandra Radenović i Miloš Marković <i>Bioetika i bioetika sporta: korak ka pedagoškoj bioetici</i>	65
Marina Semiz <i>Kvalitet vaspitanja i obrazovanja dece predškolskog i školskog uzrasta na bolničkom lečenju i mere obrazovne politike</i>	71
Simka Vukojević <i>Obrazovni programi u muzeju</i>	77
Nikolina Šepić <i>Postavljanje pedagoških sadržaja na internet slobodnoj enciklopediji kao područje rada pedagoga</i>	83

PRETPOSTAVKE RAZVOJA KVALITETNOG OBRAZOVANJA

Lidija Miškeljin i Dragana Purešević <i>Dva narativa dokumenata međunarodnih organizacija koja oblikuju predškolsko vaspitanje i obrazovanje.</i>	91
Radovan Antonijević <i>Optimizacija aktivnosti učenika u nastavi kao činilac efektivnosti obrazovanja</i>	99
Zorica Milošević i Marija Crnojević <i>Korak u susretu samovrednovanja i spoljašnjeg evaluiranja kvaliteta rada škola</i>	103
Maja Vračar i Marija Milinković <i>Profesionalni razvoj pedagoga u funkciji ostvarivanja kvaliteta obrazovanja i vaspitanja</i>	109
Jela Stanojević <i>Društvene okolnosti kao kontekst za razvoj kvaliteta obrazovanja i vaspitanja.</i>	115
Nataša Vujisić Živković <i>ChatGPT i aktuelna pitanja pedagoške upotrebe veštačke inteligencije u podizanju kvaliteta obrazovanja</i>	119
Jovan Miljković, Vukašin Grozdić i Bojan Ljujić <i>Kako obrazovati naučni podmladak? Model doktorskih škola</i>	123
Sofija Maričić <i>Izmenjena uloga i kvalitet rada nastavnika u eri digitalizacije</i>	129
Ljiljana Vdović <i>Pedagog kao podrška nastavnicima u razvoju opštih međupredmetnih kompetencija u nastavi/učenju. . .</i>	135

RAZVOJ KVALITETA VASPITNO-OBRAZOVNE PRAKSE: OTVORENA PITANJA I MOGUĆI ODGOVORI

Živka Krnjaja, Dragana Pavlović Breneselović i Nevena Mitranić <i>Podrška stručnim saradnicima u promeni pristupa obrazovanju</i>	145
Vladeta Milin, Andrea Gašić i Anđela Vilotijević <i>Kako otkrivanje izvora podataka doprinosi unapređivanju kvaliteta nastave: primer jednog akcionog istraživanja.</i>	151
Marija Trajković, Branislava Popović Ćitić, Lidija Bukvić Branković, Marina Kovačević Lepojević i Ana Paraušić Marinković <i>Kulturalne kompetencije u obrazovno-vaspitnoj praksi: samoprocena nastavnika srednjih škola</i>	157
Nataša Simić, Nevena Živković, Emina Nikočević, Irena Vanić Vasić, Jelena Pujić i Biljana Jovanović Glavonjić <i>Kolaborativno istraživanje sopstvene prakse – efekti i iskustva nastavnika</i>	161
Aleksandar Milenković i Jelena Matejić <i>Vršnjačko vrednovanje radova studenata matematike na temu digitalnih nastavnih materijala. . . .</i>	167

Milan Stančić	
<i>Kvalitet nastave u ogledalu ispita za licencu nastavnika: šta nam otkrivaju pisane pripreme za časove?</i>	173
Saša Stepanović	
<i>Inkluzivno obrazovanje iz perspektive nastavnika: uloge, kompetencije i barijere</i>	179
Ivana Stamenković	
<i>Obrazovanje vaspitača za refleksivnu praksu: podsticanje kritičke refleksije</i>	185
Ana Gardašević i Svetlana Mijajlović	
<i>Uticaj refleksivne prakse na menjanje individualističke kulture vrtića</i>	191
Marija Malović	
<i>Program uvođenja u posao pripravnika u predškolskoj ustanovi orijentisan na razvijanje zajednice učenja</i>	195

KVALITET NASTAVE U OGLEDALU ISPITA ZA LICENCU NASTAVNIKA: ŠTA NAM OTKRIVAJU PISANE PRIPREME ZA ČASOVE?

Milan S. Stančić¹

Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

Apstrakt

O razumevanju kvaliteta nastave možemo zaključivati oslanjajući se na različite izvore podataka. U ovom radu smo se u tom poduhvatu oslonili na analizu pisanih priprema za časove koje su nastavnici kreirali prilikom polaganja ispita za licencu. Analizirana je ukupno 21 priprema za čas, a koje su preuzete sa grupe „Ispit za licencu” na Fejsbuku. Podaci su analizirani metodom analize sadržaja. Primećujemo da je reč o prazničnim priprema koje nisu deo svakodnevne prakse nastavnika, kao i da u svim priprema postoji tradicionalna artikulacija časa na uvod, središnji i završni deo. Planirani časovi su obojeni kognitivističkom koncepcijom obrazovanja, odnosno planirane aktivnosti u fokus stavljaju kognitivne aspekte nastave/učenja. Budući da u situaciji polaganja ispita nastavnici treba da pokažu svoje kompetencije na jednom času, nije začuđujuće da fokus stavljaju na efikasno do-lazjenje do predviđenih ishoda, umesto na druge aspekte razvoja učenika i na druge kvalitete nastavnog procesa.

Ključne reči: kvalitet nastave, pisana priprema za čas, ispit za licencu.

Uvod

Posmatrano iz ugla različitih koncepcija obrazovanja i didaktičkih teorija, možemo govoriti o različitim gledištima na to šta čini nastavu kvalitetnom (Mitrović i Radulović, 2014). Pored toga, zvanična prosvetna dokumenta u različitim obrazovnim sistemima mogu graditi sopstvene slike o tome šta je kvalitetna nastava, a te slike su često teorijski eklektičke. Sličnu situaciju bismo imali i ukoliko bismo kvalitet nastave posmatrali kroz vizuru razumevanja i uverenja različitih školskih aktera (nastavnika, učenika, stručnih saradnika). Stoga, ukoliko bismo želeli da dođemo do slike o tome kako se razume kvalitet nastave, imali bismo na raspolaganju vrlo različite puteve da tog cilja. Mogli bismo da analiziramo literaturu, napravimo pregled zakonskih dokumenata, posmatramo časove različitih nastavnika, pitamo različite aktere... U ovom radu želeli smo da kroz analizu pisanih priprema za časove koje su nastavnici kreirali u sklopu polaganja ispita za licencu sagledamo kako se vidi kvalitet nastave. Smatramo da bi ovaj put mogao biti plodonosan zbog toga što pomenute pisane pripreme s jedne strane reprezentuju način na koji nastavnici razumeju kvalitet nastave, a s druge strane reprezentuju i ono što je samim činom polaganja ispita za licencu verifikovano kao dobra nastava od strane ispitne komisije.

1 E-mail: mstancic@f.bg.ac.rs

Ispit za licencu, kojim se proverava osposobljenost pripravnika za profesiju nastavnika, vaspitača ili stručni saradnik, prema *Pravilniku o dozvoli za rad nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika* (2022), sadrži dva dela – pisani i usmeni. Za nastavnike, pisani ispit predstavlja pripremu za čas, dok se deo usmenog dela ispita ostvaruje izvođenjem časa i razgovorom sa komisijom o održanom času. Realizacija časa obavlja se u školi koju odredi ministar, a kandidat se o temi časa obaveštava tri dana pre zakazanog ispita. Zvanična uputstva i obrasci za pisanje pripreme za čas nisu dati. Istraživanja pokazuju da se nastavnici nakon perioda pripravnštva često ne osećaju dovoljno pripremljeno za polaganje ispita za licencu, a upravo držanje časa u nepoznatoj sredini navode kao najveći izazov i neprijatnost (Stančić, 2015).

Pisana priprema za čas koja se prilaže kao deo polaganja ispita za licencu predstavlja, prema klasifikaciji koju nudi Mejer (Mayer, 2002), prazničnu pripremu koju odlikuje temeljnost i formalnost. Prema viđenju Mejera, ovakav oblik pisane pripreme nije široko zastupljen u nastavnoj svakodnevi, već se one sastoje tokom pripreme za profesiju nastavnika, kada se drže ugledni časovi i kada se rad nastavnika evaluira radi napredovanja u karijeri (Mayer, 2002). Dakle, mogli bismo reći da je prilikom kreiranja ovakvih priprema za časove fokus na demonstriranju kompetentnosti nastavnika za planiranje nastave. Ovakav oblik pripreme za čas u našem obrazovnom sistemu je, pored polaganja ispita za licencu, prisutan i kao deo zvanične školske dokumentacije koja se vodi najpre zbog mogućnosti stručno-pedagoškog nadzora i spoljašnjeg vrednovanja rada škole. Stoga ne čudi da je u našem sistemu uočen šablonski pristup u pisanju priprema za časove (Ivić i sar., 2001).

Metodološki okvir istraživanja

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je da se sagleda struktura časa i vrste aktivnosti u pisanim priprema koje su kreirane u sklopu polaganja ispita za licencu.

Korpus podataka

Pisane pripreme za čas su preuzete sa društvene mreže Facebook sa grupe „ISPIT ZA LICENCU (PROSVETA)”. Na ovoj grupi, nastavnici, vaspitači i stručni saradnici koji su položili ispit za licencu postavljaju svoje pisane pripreme za časove i čine ih dostupnim drugim članovima grupe. Za potrebe ovog istraživanja, preuzete su sve pisane pripreme koje su postavljene 2020, 2021 i 2022. godine.

Analizirana je ukupno 21 priprema i to 15 za časove obrade i šest za druge tipove časa (utvrđivanje, sistematizacija). Od ukupnog broja analiziranih priprema, 12 je za časove društvenih predmeta (pet iz Srpskog jezika, tri iz Geografije, dve iz Engleskog jezika, jedna iz Nemačkog jezika i jedna iz Likovne kulture), a devet za časove prirodnih predmeta (sedam iz Matematike, jedna iz Biologije i jedna iz Fizike).

Analiza podataka

Podaci su analizirani korišćenjem tehnike analize sadržaja induktivnog tipa (Elo & Kyngäs, 2008). Uz pomoć softvera MAXQDA 2022, podaci su kodirani i to tako da su u inicijalnom kodiranju

kodovi formulisani tako da budu što bliži opisima aktivnosti koji su ponuđeni u samim priprema za časove. Budući da su sve pripreme za časove sadržale artikulaciju časa koja je podrazumevala strukturalnu i vremensku podelu časa na uvodni, središnji i završni deo časa, kodovi su definisani zasebno za svaki od tri dela časa. U drugom koraku, slični kodovi su grupisani u kategorije, te je za svaku od kategorija izračunata frekventnost.

Rezultati istraživanja sa diskusijom

Uvodni deo časa

Među aktivnostima koje se javljaju u uvodnom delu časa nalaze se očekivane aktivnosti, kao što je predstavljanje nastavnika učenicima, što je specifično za ovu konkretnu situaciju držanja časa, i najavljuvanje teme i isticanje cilja časa, ali nam pregled aktivnosti iz Tabele 1 nudi i nekoliko zanimljivih uvida.

Tabela 1: Aktivnosti u uvodnom delu časa

Aktivnost	f	Tip časa		Vrsta predmeta	
		Obrađa (N=15)	Drugo (N=6)	Društveni (N=12)	Prirodni (N=9)
Najava teme i isticanje cilja časa	17	12	5	10	7
Predstavljanje nastavnika	15	10	5	8	7
Izlaganje nastavnika	7	7	-	6	1
Frontalna razmena u formi pitanja i kratkih odgovora	7	3	4	2	5
Igrolika aktivnost	6	5	1	3	3
Upoznavanje učenika	5	4	1	5	-
Gledanje video snimka praćeno diskusijom	2	2	-	2	-
Individualni rad učenika na zadatku	2	-	2	1	1

Primećujemo da se aktivnost upoznavanja učenika javlja tek u nekoliko priprema za čas i to uglavnom u formi da učenici na papirima napišu svoja imena. Upečatljivo je i to što je ova aktivnost prisutna na svim analiziranim priprema iz stranih jezika, kao i u jednoj pripremi za čas srpskog jezika i jednoj pripremi za čas likovne kulture. U većini analiziranih priprema fokus u uvodnom delu časa je na podsećanju na gradivo sa prethodnih časova koje je relevantno za temu časa, bilo da se to realizuje kroz izlaganje nastavnika, frontalnu razmenu sa učenicima, individualni rad učenika na nekom zadatku ili neku igroliku aktivnost (lanac znanja, asocijacije). Iako većina igrolikih aktivnosti ima potencijal da razvije motivaciju učenika, one su uglavnom ograničene na aktiviranje prethodnih školskih znanja učenika. Tek u dve pripreme za čas pronalazimo aktivnosti, npr. gledanje video snimka praćeno diskusijom, čiji je fokus na tome da emocionalno aktiviraju učenike, aktiviraju njihova predznanja koja nisu nužno školskog karaktera, podstaknu njihovu radoznalost. Ovakve aktivnosti takođe pronalazimo samo u priprema za časove iz jezičkih predmeta.

Ukoliko imamo u vidu uslove u kojima se realizuju časovi u okviru polaganja ispita za licencu, s jedne strane nas može začuditi podatak da mali broj nastavnika u uvodnom delu časa planira aktivnosti koje bi im pomogle da bolje upoznaju učenike sa kojima će raditi. Ipak, sa druge strane, jasno je da takve aktivnosti ne izostaju u potpunosti, već da su fokusirane na identifikovanje školskih predznanja učenika, a ne na druge podatke o učenicima koji takođe mogu biti od značaja prilikom realizacije časa (npr. kako se učenici osećaju, koliko su motivisani za rad, šta bi voleli da saznaju o temi, kakva su im vanškolska znanja i iskustva relevantna za ono što će učiti na času).

Središnji deo časa

U središnjem delu časa (Tabela 2) dominiraju aktivnosti koje su organizovane kroz frontalni rad (predavanje nastavnika uz postavljanje pitanja učenicima; nastavnik ili neko od učenika radi zadatak ispred table, a ostali prate) i/ili individualni rad učenika na zadacima, praćen frontalnom razmenom radi provere urađenog. Rad učenika na zadacima u paru ili grupama je manje zastupljen i to samo na društvenim predmetima (jezici, geografija, likovna kultura). U planovima je predviđeno da učenici rade na zadacima koje su nastavnici pripremili na nastavnim listićima ili pak na zadacima iz udžbenika. Primećujemo i da su izlaganja nastavnika i frontalno ispitivanje učenika prisutni jedino na časovima obrade, dok na je na drugim tipovima časova (utvrđivanje, sistematizacija) zastupljeniji individualni rad učenika na zadacima.

Tabela 2: Aktivnosti u središnjem delu časa

Aktivnost	f	Tip časa		Vrsta predmeta	
		Obrada (N=15)	Drugo (N=6)	Društveni (N=12)	Prirodni (N=9)
Frontalna razmena u formi pitanja i kratkih odgovora	13	12	1	8	5
Individualni rad učenika na zadacima	11	7	4	4	7
Izlaganje nastavnika (predavanje)	8	8	-	5	3
Frontalni rad na zadacima	5	3	2	2	3
Učenici rade na zadacima u paru	5	4	1	5	-
Učenici rade na zadacima u grupi	3	2	1	3	-
Kviz	1	1	-	1	-
Zadavanje domaćeg zadatka	1	1	-	1	-

Generalno gledano, u većini planova časova pronalazimo kombinovanje različitih oblika rada, dok za nastavne metode i tehnike ne bismo mogli da kažemo da su raznovrsne, budući da dominiraju rad na zadacima ili pitanjima sa nastavnih listića ili iz udžbenika i različite forme razgovora, pri čemu prevladavaju one koje su u literaturi označavaju kao katihetički razgovor (Jurić, 1979) i tematski zatvoren dijalog (Milin, 2016).

Završni deo časa

U završnom delu časa (Tabela 3) se gotovo u svim analiziranim planovima časova javlja aktivnost zadavanja domaćeg zadatka. Kao aktivnosti učenja, najčešće uočavamo rad na zadacima vežbanja, bilo individualno ili u paru, kao i frontalne provere razumevanja onoga što je obrađivano na času i to kroz nastavnička pitanja ili diskusiju sa učenicima. Igrolike aktivnosti koje su planirane u nekim pripremama su dominantno fokusirane na utvrđivanje gradiva ili pak nisu povezane sa temom časa.

Tabela 3: Aktivnosti u završnom delu časa

Aktivnost	f	Tip časa		Vrsta predmeta	
		Obrada (N=15)	Drugo (N=6)	Društveni (N=12)	Prirodni (N=9)
Zadavanje domaćeg zadatka	17	12	5	9	8
Individualni rad učenika na zadacima	6	6	-	5	1
Igrolika aktivnost	5	2	3	1	4
Frontalna razmena u formi pitanja i kratkih odgovora	3	2	1	2	1
Diskusija	3	2	1	3	-
Evaluacija časa	3	3	-	2	1
Rad na zadacima u paru	2	1	1	-	2
Izlaganje nastavnika	1	1	-	-	1
Deljenje materijala sa sažetkom gradiva	1	1	-	-	1

Primećujemo da su planirane aktivnosti u završnom delu časa namenjene najpre proverbi naučenog, dok u vrlo malom broju priprema za časove pronalazimo aktivnosti koje su fokusirane na podršku refleksiji učenika o naučenom, povezivanje sa svakodnevnim životom ili pronalaženje primene naučenog. Upečatljivo je i da tek u tri pripreme za čas pronalazimo evaluaciju časa od strane učenika kao predviđenu aktivnost.

Zaključak

Detaljnost pisanih priprema koje smo analizirali svedoči o tome da je reč o takozvanim prazničnim pripremama. Kada je reč o razumevanju kvaliteta nastave, planirani časovi obojeni su najpre kognitivističkom koncepcijom obrazovanja, budući da planirane aktivnosti u fokus stavljaju kognitivne aspekte nastave/učenja (upoznavanje sa školskim predznanjima učenika, rad na strukturiranim zadacima, provera naučenog), dok uglavnom izostaju aktivnosti čija je svrha emocionalno aktiviranje učenika, podizanje energije, podsticanje refleksije, kao i aktivnosti koje se organizuju radi razvijanja saradničkih odnosa između učenika. Uz to, tradicionalna artikulacija časa na uvod, središnji i završni deo časa, dodatno nam svedoči da u fokusu nije toliko briga o procesu učenja, koliko je ispunjavanje očekivane forme pripreme koja se prenosi kao kulturni obrazac, između ostalog, i preko grupa na društvenim mrežama. Ipak, treba imati u vidu i sam kontekst u kome su pripreme za časove nastale.

Nastavnici treba da pokažu svoje kompetencije na jednom času, te nije začuđujuće da fokus stavljaju na efikasno dolaženje do predviđenih ishoda, dok druge kvalitete nastavnog procesa i druge aspekte razvoja učenika ostavljaju po strani. Ukoliko prihvatimo Mejerov stav (Meyer, 2002), da praznične pripreme za časove nisu deo svakodnevnog nastavnog procesa, ostaje pitanje da li se razlika u planiranju nastave može uočiti i u pogledu kvaliteta nastave koje nastavnici neguju.

Literatura

- Elo, S. & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107–115. Dostupno na <http://www.doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>
- Ivić, I., Pešikan, A., i Antić, S. (2001). *Aktivno učenje 2 – priručnik za primenu metoda aktivnost učenja / nastave*. Beograd: Institut za psihologiju.
- Jurić, V. (1979). *Metoda razgovora u nastavi*. Zagreb: Zavod za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Meyer, H. (2002). *Didaktika razredne kvake: rasprave o didaktici, metodici i razvoju škole*. Zagreb: Educa.
- Milin, V. (2016). *Načini konceptualizovanja dijaloga u nastavi* (neobjavljena doktorska disertacija). Beograd: Filozofski fakultet. Dostupno na <https://nardus.mpn.gov.rs/handle/123456789/7728>
- Mitrović, M. i Radulović, L. (2014). Elementi za strategiju građenja kvaliteta nastave. U D. Pavlović Breneselović, Ž. Krnjaja i L. Radulović (ur.), *Pedagoški modeli evaluacije i strategije razvijanja kvaliteta obrazovanja* (str. 141–165). Beograd: Filozofski fakultet u Beogradu, Institut za pedagogiju i andragogiju.
- Pravilnik o dozvoli za rad nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika. *Službeni glasnik RS*, br. 22/2005, 51/2008, 88/2015, 105/2015, 48/2016 i 9/2022.
- Stančić, M. (2015). Uvođenje u posao nastavnika i polaganje ispita za licencu – veza koja nedostaje. U S. Ševkušić, J. Radišić i D. Malinić (ur.), *Izazovi i dileme profesionalnog razvoja nastavnika i lidera u obrazovanju – Zbornik radova sa XVIII međunarodne naučne konferencije „Pedagoška istraživanja i školska praksa”* (str. 90–93). Beograd: Institut za pedagoška istraživanja i Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.091(082)(0.034.2)

37.014(082)(0.034.2)

37.018(082)(0.034.2)

НАЦИОНАЛНИ научни скуп Сусрети педагога (2023 ; Београд)

U potrazi za kvalitetnim obrazovanjem i vaspitanjem: izazovi i moguća rešenja [Elektronski izvor] : zbornik radova / Nacionalni naučni skup Susreti pedagoga, 22. maj 2023, Beograd ; urednici Zorica Šaljić, Saša Dubljanin, Aleksandra Pejatović. – Beograd : Filozofski fakultet, Institut za pedagogiju i andragogiju : Pedagoško društvo Srbije, 2023 (Beograd : Pedagoško društvo Srbije). – 1 elektronski optički disk (CD-ROM) ; 12 cm

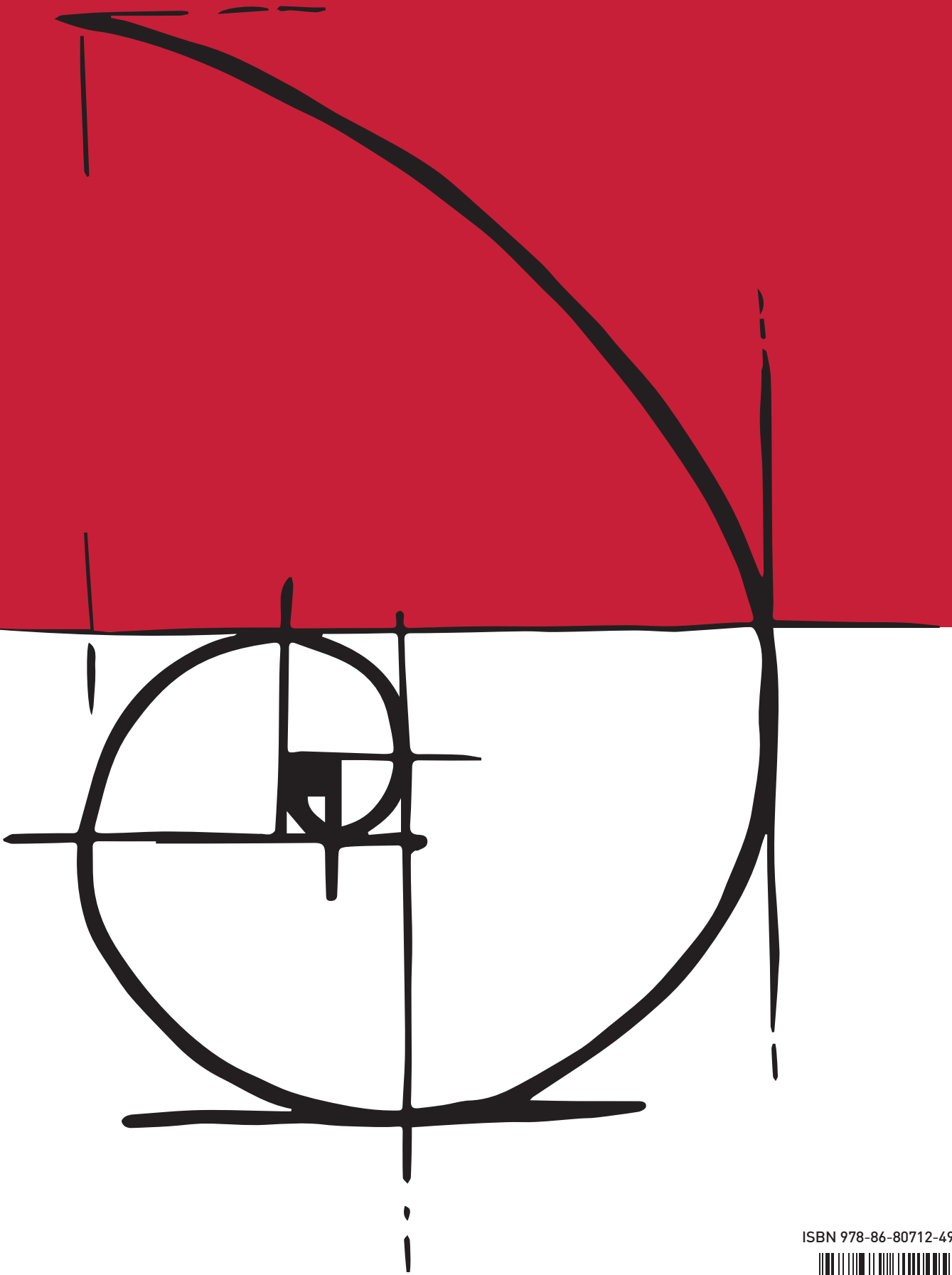
Sistemske zahteve: Nisu navedeni. – Nasl. sa naslovnog ekrana. – Tiraž 100. – Napomene i bibliografske reference uz radove. – Bibliografija uz svaki rad.

ISBN 978-86-80712-49-9 (IZPIA)

1. Шалић, Зорица, 1974– [уредник]
2. Дубљанин, Саша, 1967– [уредник]
3. Пејатовић, Александра, 1961– [уредник]

а) Образовање — Квалитет — Зборници б) Васпитање — Зборници

COBISS.SR-ID 116449033

ISBN 978-86-80712-49-9

9 788680 712499